

Prethodno priopćenje
UDK 069.5:781.2:39:786/789(497.15)
Primljeno: 26.10.1990.

ZBIRKA NOTNIH ZAPISA INSTRUMENTALNE TRADICIONALNE MUZIKE BOSNE I HERCEGOVINE U ZEMALJSKOM MUZEJU U SARAJEVU

DUNJA RIHTMAN-ŠOTRIĆ
Zemaljski muzej B i H, Sarajevo

Zbirka je prikupljena u periodu od 1947. do 1956. godine. Sadrži oko 500 zapisa koje je ponajviše izradio pokojni akademik Cvjetko Rihtman, manjim dijelom pokojni akademik Vlado Milošević. Uz osvrt na zatečene oblike zapisa autorica iznosi i prijedloge za dopune tim zapisima prema rezultatima najnovijih istraživanja u Bosni i Hercegovini.

Institucionalan i organizovan rad u oblasti etnomuzikologije u Zemaljskom muzeju BiH uspostavljen je osnivanjem Instituta za proučavanje folkloru (osnovan 11.10.1946.g.). U početku kao posebno odjeljenje Zemaljskog muzeja u Sarajevu, a od sredine 1947 god. kao izdvojena (samostalna) institucija, Institut je preuzeo na sebe proučavanje duhovne i dijela materijalne kulture. Polazeći od osnovnog zadatka, da prikuplja, pohranjuje, sređuje, obrađuje i dalje proučava folklornu građu, Institut je svoj rad usmjerio prvenstveno na terenskoistraživački rad.

U početku etnomuzikološki rad, koji vodi osnivač i prvi direktor Instituta, etnomuzikolog Cvjetko Rihtman (od 1947. do 1956) bio je usmjeren na takav vid prikupljanja koji je išao za tim da obezbijedi sticanje *opšteg* uvida u stanje narodne muzičke tradicionalne umjetnosti na čitavom području BiH. Od 1947. do 1949. god. bilježeni su i prikupljeni muzički primjeri iz 68 mjesta na području istočne i zapadne Hercegovine, zapadne i centralne Bosne. Zabilježeno je preko 800 primjera među kojima je instrumentalnih 83. Zasnovana je i kartoteka muzičkih zapisa koji su u njoj razvrstani po lokalitetu i alfabetskom redu. Godine 1949. kartoteka se proširuje. Isti se primjeri sada razvrstavaju i po sadržini/funkciji i po varijantama

sadržaja. Prikupljanje i bilježenje muzičkih primjera nastavlja se na pojedinim područjima centralne i zapadne Bosne, zapadne Hercegovine i Posavine. Ovaj plan je uspostavljen na osnovu Anketnog upitnika koji je u sebi sadržavao pitanja o ranijem i sadašnjem (tadašnjem) postojanju te društvenoj ulozi pojedinih oblika vokalne prakse i instrumentalne prakse. Upitnici su bili razaslati sreskim narodnim i prosvjetnim referentima ("svima onima licima koji su bili u prilici da posmatraju i bilježe narodno stvaralaštvo na terenu") da bi se moglo pravilnije organizirati rad i doći do dobrih poznavaca narodne tradicionalne muzike te da se, na taj način, olakša rad na terenu radi dobivanja potpunije slike o tadašnjem stanju u folkloru uopšte, na području BiH. Mnogi su odgovorili, ali ne i svi. Također, ni primljeni odgovori nisu bili uvijek potpuni i dovoljno pouzdani. Ali, ipak je u njima bilo korisnih podataka koji su, uz one ranije (podatke) pomogli da se izradi navedeni (prioritetan) plan terenskih istraživanja.

Grada je sve do 1951. god. bilježena metodom direktne melografije, neposredno, prema pjevanju ili svirci kazivača (176 je takvih zapisa instr. muzike). A kada je 1951. god. nabavljen prvi magnetofon, zvučna materija je registrovana ovim aparatima i zatim sa vrpce transkribirana.

Uz terenski rad u Institutu je postojala i praksa dovođenja najistaknutijih kazivača ne samo radi snimanja nove muzičke građe nego i radi provjeravanja ranije melografičanog materijala sa određenih područja.

Pored prikupljanja "muzičkih motiva" Institut je radio i na sakupljanju narodnih muzičkih instrumenata i utvrđivao njihove rasprostranjenosti. Mnogi instrumenti bili su naručeni od samih narodnih majstora, graditelja. U zbirci instrumenata Institut je imao 132 predmeta.

Od 1951. god. pristupa se novom metodu rada koji ide za sistematskim ispitivanjem pojedinih područja. Započinje se timskim radom na području jajačkog sreza. Cilj ovakvog rada bio je da se, kada je riječ o muzici, po mogućnosti, što podrobnije ispita tradicija jednog cjelovitog područja, da se konstatuju eventualne razlike u tradiciji pojedinih naselja i utvrde granice njihovog geografskog rasprostiranja.

Koncepcija usmjerenih timskih etnološko-folklorističkih istraživanja naroda BiH nastavlja se i kasnije, kada na mjesto direktora dolazi novi čovjek (Špiro Kulišić, etnolog), jer dotadašnji direktor Cvjetko Rihman prelazi već 1955. god. na novu dužnost (na Muzičku akademiju kao osnivač i prvi rektor, kasnije red. profesor), ali sve do 1958. god. ostvarujući u okviru Instituta svoj etnomuzikološki rad. U tom periodu se obavljaju istraživanja Posavine (godine 1956, građa transkribirana do 1960.), Neuma (1957. - građa objavljena 1959.) kao i ispitivanja pojedinih područja istočne i centralne Bosne (Imljani, 1960. - građa objavljena 1962.).

Godine 1958. Institut za proučavanje folkloru administrativno se vezuje za Etnografsko odjeljenje Zemaljskog muzeja u Sarajevu, te sa njim čini Etnološko odjeljenje sa dva odsjeka: Odsjek za materijalnu kulturu i Odsjek za folklor koji 1961. g. mijenja naziv u Odsjek za duhovnu kulturu. Za sektor etnomuzikologije u Odsjeku za folklor (kasnije Odsjeku za duhovnu kulturu) i dalje je zadužen Cvjetko Rihman, ali sada kao vanjski stalni honorarni saradnik Odsjeka, do 1964. god.

Iz cjelokupnog rada Instituta (1946-1958) nastao je veoma bogat i značajan Folklorni arhiv koji je kasnije preuzeo Odsjek za duhovnu kulturu Etnološkog odjeljenja Zemaljskog muzeja (FAZM). U njemu je od 1947. do 1964. g. (tj. do godine do koje je etnomuzikološki rad vodio Cvjetko Rihtman, kako u okviru Instituta, tako i u okviru Zemaljskog muzeja) pohranjeno 7.241 muzički zapis. Među njima je 457 notnih zapisa vokalno-instrumentalne i instrumentalne muzike. Zapisivači su Cvjetko Rihtman (415), Vl. Milošević (1), M. Mulić (15), F. Povia (13), Lj. Miljković (4) i D. Rihtman-Šotrić (9). Vrijeme bilježenja (a kasnije i snimanja) je 1947-1957., 1960-1962., 1982., 1984. i 1985. godina.

Grada, razvrstana prema glavnim grupama, a unutar pojedine i prema vrsti instrumenta, obuhvata sljedeće primjere svirke:

1 - GRUPA IDIOFONIH INSTRUMENATA

- Pjevanje uz *tepsiju* (22 zapisa);
- Pjevanje uz udaranje *kašika* (2 zapisa);
- Pjevanje uz udaranje *fildana* (1 zapis) i
- Svirka na *drombuljama*

2 - GRUPA MEMBRANOFONIH INSTRUMENATA

Ritam udaranja po *bubnju* (5 zapisa) i po *dobošu* (1 zapis);

3 - GRUPA KORDOFONIH INSTRUMENATA

- Svirka na *lijerici* (6 zapisa);
- Svirka na *gustama* sa jednom strunom (48 zapisa);
- Svirka na *tamburici* sa tri žice (3 zapisa);
- Svirka na *bugariji* (33 zapisa);
- Svirka na *šargiji* (144 zapisa);
- Svirka na *sazu* (10 zapisa);
- Svirka na *prim* tamburici (2 zapisa) i
- Svirka na violini (28 zapisa);

4 - GRUPA AEROFONIH INSTRUMENATA

- Svirka na *pišti* (1 zapis), *čurliku* (38 zapisa), *dvojnica* (62 zapisa), *diplama* (8 zapisa), *rognjači* (2 zapisa), *sviralama* - zurnama (8 zapisa), *trubi* (3 zapisa), na *usnoj harmonici* zvanoj muzike (9 zapisa) i na harmonici sa tipkama (21 zapis).

Pored podataka o mjestu i godini bilježenja (odnosno snimanja), te podataka o imenima izvođača, mjestu i godini njihovog rođenja istraživači su u jedan dio zapisa unijeli i podatak o funkciji instrumenta, odnosno zabilježene muzičke izvedbe.

Od 364 primjera koja se odnose na instrumente na kojima se može izvesti višeglasna/polifona muzika, zbog njihovih tehničko-izvođačkih i muzičko-izražajnih osobina, gotovo polovina (njih 180) zapisano je kao jednoglasna svirka.

U malom broju primjera nalazimo i dragocjene podatke koji se, kao izdvojene napomene u zapisu najčešće odnose na skalu, ugadanje instrumenta i

Nar. umjet. P. I. 3, 1991, str. 265-268, D. Rihtman-Šotrić, Zbirka notnih zapisa...

aplikaturu. Ovi nam primjerci omogućuju komparativno ispitivanje ranije i sadašnje instrumentalne lokalne prakse, osobito ispitivanje instrumentalne tehnike - najmanje izučene oblasti.

COLLECTION OF NOTATIONS OF TRADITIONAL MUSIC OF BOSNIA AND HERZEGOVINA IN THE STATE MUSEUM OF SARAJEVO

SUMMARY

The short paper presents the collection of notations of traditional instrumental music of Bosnia and Herzegovina kept in the archives of the State Museum at Sarajevo. The material was collected between 1947 and 1956. The collection contains about 500 notations, made to the major part by the late Academician Cvjetko Rihtman, and to the minor part by the late Academician Vlado Milošević. In addition to the review of the already existing recorded instrumental music, the author is giving suggestions for their amendments based on the results of the latest research work which has been carried out in Bosnia and Herzegovina.